

Badania pokazują, że na całym świecie alfabetyzm finansowy konsumentów jest niski. Braki te przekładają się na zachowania finansowe, generując wymierne koszty ekonomiczne. Z badań wynika też, że to zagrożenie jest większe w przypadku kobiet. To one systematycznie osiągają niższe wyniki w testach alfabetyzmu finansowego. Jednak pomimo tego, badania sugerują, że zachowania finansowe raportowane przez kobiety nie różnią się istotnie od zachowań mężczyzn. Nie wiadomo, jaki mechanizm prowadzi do zamknięcia przez kobiety luki kompetencyjnej w porównaniu z mężczyznami pomiędzy alfabetyzmem a zachowaniami finansowymi. Celem naukowym projektu jest zbadanie tego mechanizmu i zaprojektowanie instrumentów do pomiaru alfabetyzmu i zachowań finansowych, które nie są obciążone błędem wynikającym z czynnika płci.

Podstawowym powodem podjęcia w niniejszym projekcie tematyki alfabetyzmu i zachowań finansowych kobiet i mężczyzn jest z jednej strony bogaty materiał empiryczny świadczący o tym, że kompetencje finansowe konsumentów są niskie i wymagają celowanej interwencji, a z drugiej – przekonanie, że taka interwencja nigdy nie będzie skuteczna bez zrozumienia, co i jak wywołuje różnice w rozwijaniu alfabetyzmu i zachowań finansowych przez kobiety i mężczyzn. Dotyczy to zwłaszcza relacji pomiędzy alfabetyzmem i zachowaniami finansowymi, która – w świetle wciąż nielicznych badań – wydaje się być niespójna, kiedy rozpatruje się ją w kontekście czynnika, jakim jest płeć.

Szeroką teoretyczną ramę badania stanowić będzie teoria społecznej tożsamości. Zakłada ona istnienie pewnych nakazów behawioralnych i pożądaných społecznie ról kobiecych i męskich narzuconych przez normy kulturowe. Ponieważ ich naruszenie może być kosztowne dla jednostki, zarówno kobiety, jak i mężczyźni starają się postępować zgodnie z przypisanymi do ich płci normami społecznymi i wyrastającymi na ich gruncie stereotypami. W szczególności, niniejsze badanie będzie odnosić się do rzadko badanego aspektu teorii społecznej tożsamości, który dotyczy wynikającej z języka bariery rozwijania alfabetyzmu finansowego i pożądaných zachowań finansowych. Język finansów odwołuje się często do słów kojarzonych z takimi dziedzinami jak wojna, gra, aktywność fizyczna, konkurencja – czyli dziedzinami tradycyjnie uważanymi za domenę mężczyzn. W rezultacie obowiązujących norm społecznych, kobiety odgrywające w tych dziedzinach mniejszą rolę, nie utożsamiają się z nimi, mogą być nimi mniej zainteresowane i być gorzej zaznajomione z dziedzinową terminologią. To może stanowić barierę w rozwijaniu przez nie alfabetyzmu finansowego. Z drugiej strony, testy za pomocą których konsumenci raportują własne zachowania finansowe często używają słownictwa odwołującego się do bezpieczeństwa, ostrożności, ochrony itp., czyli do pojęć, które mogą być kulturowo bliższe kobiecej tożsamości płciowej. Badanie zaplanowane w ramach niniejszego projektu wychodzi z założenia, że różnice pomiędzy kobietami i mężczyznami w poziomie alfabetyzmu finansowego i ich zachowaniach finansowych da się wyjaśnić odwołując się do hipotezy języka.

Niniejsze badanie będzie podzielone na osiem etapów. W pierwszym etapie zostanie zrealizowane badanie jakościowe (wywiady w grupach fokusowych kobiet i mężczyzn). Jego celem będzie zebranie materiału niezbędnego do opracowania instrumentów pomiarowych (alfabetyzm i zachowania finansowe) oraz materiału edukacyjnego. W szczególności, badanie jakościowe będzie mieć na celu poznanie specyfiki języka, jakim posługują się kobiety i mężczyźni, kiedy konfrontują się z zagadnieniami finansowymi. W drugim etapie zaprojektowane i wstępnie przetestowane zostaną instrumenty do pomiaru alfabetyzmu i zachowań finansowych. W trzecim etapie zostanie zaprojektowany krótki materiał edukacyjny. Zarówno on, jak i instrumenty pomiarowe zostaną zaprojektowane w trzech wersjach: jedna będzie wykorzystywać język zapożyczony od kobiet, druga od mężczyzn, natomiast trzecia będzie niezdeterminowana językowo ze względu na płeć. W czwartym etapie badania do próby reprezentatywnej dla populacji dorosłych Polaków trafi kwestionariusz mający na celu zebranie danych na temat ich alfabetyzmu i zachowań finansowych. Trzy językowe wersje kwestionariusza (język specyficzny dla kobiet, mężczyzn i niezdeterminowany ze względu na płeć) będą losowo przydzielane respondentom. W piątym etapie respondenci losowo przydzieleni do grupy eksperymentalnej zostaną wyeksponowani na oddziaływanie edukacyjne (z losowaną językową wersją edukacji), po którym cała próba (obejmująca zarówno grupę eksperymentalną, jak i kontrolną) zostanie po raz drugi poddana ocenie alfabetyzmu i zachowań finansowych. W szóstym etapie kwestionariusz badający alfabetyzm i zachowania finansowe trafi do respondentów po raz trzeci, przy czym respondenci z grupy kontrolnej zostaną objęci edukacją finansową bezpośrednio po tej trzeciej fali badania kwestionariuszowego. Ósmy etap to badanie ilościowe, przetwarzające za pomocą metod statystycznych i modeli ekonometrycznych dane zebrane dzięki kwestionariuszowi. W ostatnim etapie zostaną przygotowane trzy artykuły naukowe podsumowujące wyniki projektu.